

УДК 37.032

DOI: 10.31652/2412-1142-2019-54-105-109

Н.В. Калашнік, Вінниця, Україна / N. V. Kalashnik, Vinnytsia, Ukraine

Н.В. Логутіна, Вінниця, Україна / N. V. Logutina, Vinnytsia, Ukraine

kalashnuknatalia@gmail.com

orcidid 0000-0001-5312-3280

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. З кожним роком зміни, які відбуваються в сучасному закладі вищої освіти (ЗВО), висувають значно вищі вимоги до професійної культури лікаря. Зокрема, професійна культура студента-медика майбутнього лікаря як сукупність практичних і духовних надбань, що визначають якість його професійної діяльності, тісно пов'язана з його інтелектуальною, загальною педагогічною та психологічною, методичною та інформаційною, теоретичною, практичною діяльністю, мовною та моральною культурою. Така освіта забезпечить можливість адаптації спеціаліста до динамічної зміни умов, підвищення кваліфікації, зміни професії і конкурентоспроможності на ринку праці. На перший план виступає не лише певний набір знань та вмінь, які повинен засвоїти майбутній медик, а й отримання ним необхідного базисного комплексу основної інформації та навичок, сформована готовність до самостійного дослідження та розвитку, впровадження нових технік та методик, тобто сформована професійна компетентність. Таким чином досягається ще й надзвичайна гнучкість фахівця, адже не зупиняючись в статичному положенні, рухаючись у різноманітних напрямках, можливості адаптації молодого працівника до ситуації в медицині стають майже безмежними.

Виходячи з дослідження видно, що підготовка майбутнього медика реалізується в освітньому просторі, що формується як перетин особистісно-значущого, ціннісного, культурного, комунікативного, діяльнісного, інформаційного просторів на основі компетентнісного підходу «вихідна (початкова) навченість → можливості → здібності → готовність → компетентність → практична самостійна діяльність».

Ключові слова: професійно-комунікативна підготовка, професійно орієнтована підготовка, суперечність, навчально-дослідницька діяльність, науково-дослідницька діяльність, професійна іншомовна підготовка.

PROFESSIONAL-ORIENTED COMMUNICATIVE TRAINING OF FUTURE DOCTORS IN MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. Every year, the changes that occur in the modern institution of higher education (HEA) place much higher demands on the professional culture of the doctor. In particular, the professional culture of a future medical student as a set of practical and spiritual attributes that determine the quality of his professional activity is closely related to his intellectual, general pedagogical and psychological, methodological and informational, theoretical, practical and cultural activities. Such education will enable the specialist to adapt to the dynamic change of conditions, professional development, change of profession and competitiveness in the labor market. Not only the set of knowledge and skills that the future physician needs to master, but also obtaining the necessary basic complex of basic information and skills, the readiness for independent research and development, the introduction of new techniques and techniques, that is, the professional competence, are at the forefront. Thus, the extraordinary flexibility of the specialist is achieved, since without stopping in a static position, moving in various directions, the possibilities of adapting a young employee to the situation in medicine become almost limitless.

Based on the study shows that the preparation of the future physician is implemented in the educational space, which is formed as the intersection of personal, meaningful, cultural, communicative, activity, information spaces based on the competence approach "initial (initial) → learning → ability → ability readiness → practicality practicality.

Keywords: vocational training, vocational training, contradictions, educational activities, research activities, professional foreign language training.

Постановка проблеми дослідження. Актуальність проблеми теоретичних та методичних засад професійної комунікативної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти не викликає сумнівів, оскільки в епоху інформаційного суспільства, розширення міграційних процесів у всьому світі найважливішим надбанням і цінністю має залишатися особистість з її життєвими потребами оптимізації міжнародних відносин.

Проте на сьогоднішній день в Україні спостерігається недостатній рівень професійної комунікативної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти.

Доцільність дослідження нами вмотивовано через вирішення суперечностей між: вимогами суспільства до підвищення якості підготовки майбутніх лікарів – іноземних та вітчизняних студентів і недостатнім рівнем їхньої адаптації й соціалізації в Україні, що заважає ефективному професійному становленню; необхідністю цілеспрямованого симбіозу вищезазначених засад в іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах України та відсутністю відповідного змістового та методичного забезпечення; потребою суспільства у висококваліфікованих лікарях (фахівцях), що володіють високим рівнем професійної підготовки та недостатнім рівнем сформованості даних професійних (якостей) вмінь та навичок у студентів – майбутніх медиків у ЗВО; необхідністю розробки й впровадження нових методик і технологій, що сприяють розвитку професійних вмінь та навичок майбутніх медиків і недостатньою розробленістю їх науково-теоретичного обґрунтування.

Слід зазначити, що у процесі вивчення філологічних дисциплін, а саме української мови та іноземної за професійним спрямуванням, формуються знання і вміння майбутніх лікарів, якими вони користуються протягом усього життя під час своєї професійної діяльності. Ці навчальні дисципліни безпосередньо впливають на розвиток особистості майбутнього медика. Адже висока фахова освіта передбачає формування не лише вузькоспеціалізованих знань для безпосереднього виходу на ринок праці, а й дієвих довготривалих знань, які можуть бути забезпечені лише за умови їхньої фундаментальності. Визначення базових засад викладання мови на різних факультетах: «Лікувальна справа», «Стоматологія», «Фармація», «Медична психологія», «Педіатрія», має принципове значення як для ефективної організації навчального матеріалу, так і для результативної методики його введення, закріплення та активізації. Професійно орієнтована підготовка майбутніх медиків до іншомовного спілкування буде успішною, якщо створити умови для практичного використання мови, як засобу здійснення видів професійної діяльності студента-медика майбутнього лікаря [4].

Дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова «Система навчання студентів-іноземців медичного університету україномовної комунікації у навчальній та професійній сферах».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивчення особливостей навчання та виховання студентів, зокрема іноземних, присвячено праці М. Іванової, С. Клаучек, О. Коберника, О. Коротун, І. Кушнір, Л. Москальової, Л. Рибаченко, А. Солодкої, Н. Стучинської, Я. Цехмістера та ін. Різні аспекти проблеми спілкування та формування стилю міжособистісної взаємодії висвітлені в дослідженні Б. Ананьєва, Г. Андреевої, Л. Баткіна, М. Бахтіна, М. Бейкера, В. Біблера, О. Бодальова, М. Бубера, Г. Васяновича, П. Вацлавіка, Л. Виготського, О. Гойхмана, В. Горяніної, М. Кагана, В. Лабунської, О. Леонтьєва, Б. Ломова [2].

Різні визначення про загальну здатність пристосування до нових життєвих умов подано у працях В. Штерн, Ж. Піаже, Л. Терстоун, Е. Клапаред; про спосіб набуття знань – А. Біне, В. Діаборн, Ч. Спірмен, В. Хенмон; про активність і саморегуляцію у розв'язанні завдань – М. Акімова, Є. Голубєва; про застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній освіті майбутніх лікарів – Дж. Вард, В. Гринь, П. Дев, В. Калібабчук, М. Коваль, Дж. Лашофор та ін. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток комунікативних навичок студентів-медиків розглянули М. Берман, А. Деладісма, Р. Еллавей, Д. Кук, Дж. Сендан, А. Стівенс та ін. Особливості навчання медиків у США вивчали В. Артьоменко, Л. Ковальчук, Ю. Лянной, В. Марценюк, Л. Михайленко та ін. Контроль за процесом і результатами навчання іноземним мовам розкривається через критерії оцінки зв'язності усного монологічного мовлення (І. Андреасян); контролюючу функцію вчителя в процесі навчання усної мови (Л. Шавернева); контроль монологічного і діалогічного усного мовлення (І. Антонова); визначення рівня володіння іноземною продуктивною мовою (М. Аствацатрян, О. Башмакова); контроль базового рівня успішності (Л. Денісова, Н. Догондзе, Н. Єфремова, Е. Жукова, Н. Єлухіна, О. Поляков, Є. Тен і ін.); контроль рівня сформованості в учнів комунікативних навичок (В. Натальїн, С. Натальїна, В. Парашук [1].

Останнім часом з'явилися докторські дисертації, присвячені окремим питанням методики забезпечення теоретичних та методичних засад професійно - орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти. Так Л. Руденко уточнила компоненти комунікативної культури кваліфікованих фахівців сфери обслуговування та на основі їх аналізу – завдання та зміст їхньої професійно-комунікативної підготовки. І. Богданова розробила систему науково-методичного забезпечення на базі модульного дидактичного процесу, підтриманого комп'ютерними засобами. Водночас, малодослідженими є проблеми формування теоретичних та методичних засад професійної іншомовної підготовки студентів майбутніх лікарів, не здійснено цілісне теоретико-методологічне обґрунтування професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх лікарів, не розроблена комплексна методика формування професійно-орієнтованої комунікативної підготовки (іншомовної) підготовки фахівців медичного профілю у процесі підготовки іноземних та вітчизняних студентів в освітньому середовищі медичного університету. Пілішек С.О. зазначає, що під час викладання іноземної мови за професійним спрямуванням варто розглядати компонент навчання культури та роль культури через сформований

світогляд студентів. Варто пам'ятати, що студентам як представникам своєї культури притаманні цінності та стилі спілкування, на формування яких впливала низка інших факторів (склад сім'ї, життєвий досвід, освіта, світові події, поп-культура і т. ін.) (6). Тому виникає **суперечність** між об'єктивними потребами практики й недостатньо розробленою системою теоретичних та методичних засад професійної підготовки теорії та практиці навчання студентів медичного ЗВО іноземній мові.

Виходячи з актуальності зазначеної вище проблеми, недостатнього її розроблення в сучасній педагогіці, а також її значущості у розв'язанні завдань професійної освіти було визначено тему дослідження: **«Теоретичні та методичні засади професійно-орієнтованої іншомовної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти»**. Навчально-дослідницька та науково-дослідницька діяльність студентів є ефективним методом підготовки якісних фахівців у ЗВО. Вона розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань і практичне застосування їх для вирішення завдань і наукових проблем, а також виховує у студентів уміння працювати в колективі. Сьогодні ідеал ерудованої людини витісняється ідеалом висококультурної людини [7].

Необхідність розв'язання зазначених суперечностей, недостатня теоретична і практична розробленість у педагогічній науці з даної проблеми і визначають актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – полягає у визначенні теоретичних засад концепції професійної іншомовної підготовки майбутніх медиків та розробленні методики її реалізації в освітньому середовищі медичного університету.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх медиків в освітньому середовищі медичного університету.

Предмет дослідження: професійно-орієнтована комунікативна компетентність студентів медичного університету в процесі професійної підготовки.

Концепція дослідження впливає з характеру і змісту професійної діяльності майбутнього медика. Реалізація цієї вихідної ідеї в умовах медичного закладу вищої освіти базується на трьох взаємозв'язаних концептах: методологічному, теоретичному та методичному.

Методологічний концепт встановлює зв'язок між основними методологічними підходами в дослідженні проблеми професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків в освітньому середовищі медичного університету: системний, діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, прогностичний, особистісно-орієнтований, особистісно-розвивальний, навчально-дослідницький, інформаційний. Ці підходи використовуються в контексті їх потенційних можливостей для розробки та обґрунтування зазначеної проблеми та визначення педагогічних умов її функціонування. [5].

Системний підхід застосовано з метою аналізу професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків як педагогічної системи, оскільки він передбачає розгляд усіх елементів системи в їх взаємозв'язку: теорії і методології освіти, парадигми освіти, цілей, змісту, процесу навчання й організаційних систем, а також більш детальне дослідження системотвірних чинників фундаменталізації – змісту освіти.

З позиції **діялісного підходу** професійно-орієнтована комунікативна підготовка майбутніх медиків має ті самі структурні елементи, що й зміст освіти: досвід пізнавальної діяльності, що визначений у формі її результатів-знань; у досвід здійснюваних способів діяльності - форма вмінь діяти за зразком; досвід творчої діяльності - у формі прийняття рішень нестандартними методами у проблемних ситуаціях; досвід емоційно-обумовлених відношень - у формі особистісних орієнтацій. Всі ці ланки об'єднані таким чином, що кожний попередній елемент слугує передумовою для переходу до наступного. **Діялісний підхід** є надзвичайно важливим для процесу формування іншомовних професійних компетентностей особистості.

Синергетичний підхід детермінує ідею відкритості, нелінійності (багатоваріантності) педагогічних систем, їх саморозвитку, самореалізації та здійснення перетворювальних і відтворювальних процесів у взаємодії з навколишнім середовищем та іншими системами. Концептуальні положення синергетики дають можливість виокремити рівні закономірностей педагогічної системи, які перебувають у певних субординованих зв'язках між собою, «зміна якості нижчого рівня такої організації зазвичай відбувається відповідно до незмінності більш сталих, а тому й більш загальних закономірностей вищих рівнів цієї організації» (В. Кремень) [3].

Системно-синергетичний підхід реалізовували як багатоваріантний стиль мислення (неоднозначність теоретичних побудов, концептуальний і методологічний плюралізм, поєднання абстрактно-логічного і образно-інтуїтивного, раціонального й ірраціонального; постулювання хаосу як необхідного творчого моменту реальності, що виникає, самореалізується (порядок і безпорядок є невіддільними один від одного); поєднання пізнання зовнішнього світу в своєму розвитку з пізнанням внутрішнім [3].

Компетентнісний підхід є основою забезпечення цілей, змісту і якості професійної підготовки, розглядає професійну компетентність як цілісну, динамічну властивість особистості, що відображає її ціннісне ставлення до фундаментальних і професійних дисциплін, здатність до їх вивчення і готовність застосовувати свої знання, уміння

й навички у майбутній професійній діяльності [8].

Особистісно орієнтований підхід використовувався для цілісного вивчення в умовах професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків та спільної діяльності викладача й студента, спрямованих на формування особистості майбутнього фахівця, його творчих здібностей, загальної і професійної культури.

Прогностичний підхід був спрямований на розв'язання завдань розвитку, перетворення, вдосконалення, розв'язання суперечностей і функціонування систем, модернізації педагогічних процесів у конкретних умовах з урахуванням перспектив майбутнього.

Інформаційний підхід передбачає формування здатності орієнтуватися в освітньому просторі, оперувати інформацією на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відповідно до потреб ринку для ефективного виконання професійних обов'язків.

Методичний концепт передбачає перевірку ефективності розробленої методичної системи професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків [5].

Основними засадами концепції визначаємо такі:

Фундаменталізацією загальнопрофесійної підготовки є процес багатоваріантної (нелінійної) взаємодії суб'єктів освітнього простору, результатом якого є формування в них ключових, загальнопрофесійних і професійних компетентностей, узагальнених способів мислення, готовності особистості до майбутньої професійної діяльності, саморозвитку та самонавчання «впродовж усього життя» [7].

Загальнопрофесійна підготовка майбутнього медика є складовою професійної підготовки, і її фундаментація здійснюється в трьох основних напрямках: інформаційному, діяльнісному та особистісному й об'єднує всі структурні та функціональні компоненти педагогічної системи: цілі, зміст, процес, методи, прийоми, технології, форми, особистісні якості, результат. Кореляція глобальних, ступеневих і локальних цілей професійної та загальнопрофесійної підготовки майбутнього медика та вимог сьогодення відбувається на основі компетентнісного підходу.

Зміст виступає основним системотвірним чинником фундаментації загальнопрофесійної підготовки майбутнього медика. Фундаментація змісту професійної підготовки визначається нами як об'єктивний процес поглиблення і взаємозбагачення теоретичної, методологічної та світоглядної спрямованості соціально-гуманітарних, природничонаукових, загальнопрофесійних і професійних дисциплін, виділення в них інваріантів (фундаментальних знань і умінь, цінностей, способів діяльності), системне структурування навчальних дисциплін як науково-фундаментального й професійно-фундаментального компонентів і встановлення на їх основі міждисциплінарних зв'язків і постдисциплінарного синтезу (університетизація освіти). Загальнопрофесійна підготовка майбутнього медика є в кожному з названих компонентів [4].

Фундаментація загальнопрофесійної підготовки майбутнього медика реалізується в освітньому просторі, що формується як перетин особистісно-значущого, ціннісного, культурного, комунікативного, діяльнісного, інформаційного просторів на основі компетентнісного підходу «вихідна (початкова) навченість → можливості → здібності → готовність → компетентність → практична самостійна діяльність».

Висновки. Ефективність професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків істотно підвищиться, якщо:

- будуть розроблені теоретико-методологічні засади, визначені й забезпечені педагогічні умови професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків (мотивування майбутнього медика на досягнення успіху в професійно-орієнтованій комунікативній підготовці; реалізація особистісного самовдосконалення методом активізації самостійної і навчально-дослідницької діяльності; поглиблення професійного спрямування змісту професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх медиків) й застосовано запропоновану методику, яка є результатом проведеного експерименту й враховує специфіку навчання в медичному університеті;
- здійснюватиметься орієнтація змісту професійно-орієнтованої комунікативної підготовки майбутнього медика на фундаментальні навчальні дисципліни, їх оптимальне поєднання з прикладними і професійними дисциплінами з урахуванням сутності й особливостей навчання;
- цілі професійно-орієнтованої комунікативної підготовки будуть зорієнтовані на задоволення індивідуальних освітніх потреб майбутнього медика і забезпечать можливість вибору ним власної траєкторії розвитку та самовдосконалення;
- професійно-орієнтована комунікативна підготовка буде забезпечена діяльнісним, системно-синергетичним, прогностичним, особистісно-розвивальним, компетентнісним, навчально-дослідницьким та інформаційним підходами до формування професійних компетентностей майбутнього медика.

Список використаних джерел:

1. Калашнік Н. В. Формування міжкультурної комунікативної компетентності у іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика

Розділ 4 Психолого – педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти

виховання». Умань, 2015. 20 с.

2. Калашнік Н. В. Особливості освітньо-виховної роботи з іноземними студентами у вищих медичних навчальних закладах України: випуск 1(83), 2016р., вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: педагогічні науки.

3. Синергетика і освіта : монографія / За ред. В. Г. Кременя. – К. :

4. Інститут обдарованої дитини, 2014 – 348 с.

5. Лісовий М. І. Формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2006. 196с.

6. Ніколаєва С. Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.

7. Пілішек С. О. Міжкультурне спілкування як складова професійного спілкування іноземною мовою у міжкультурному середовищі. Вісник Чернігівського національного педагогічного ун-ту. Сер. Педагогічні науки. 2016. Вип. 141. С.163–166.

8. Ревнюк Н. І. Оптимізація національної спрямованості навчально-виховного процесу у ВНЗ засобами педагогічного краєзнавства. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка, № 2 (11)' 2013 .С.138-141.

9. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та сучасні перспективи: кол. монографія./ під заг.ред. О. В. Овчарук. Київ: « К.І.С.», 2004, С.15-25